

ผลของการปฏิรูปที่ดิน

ในเดือนมิถุนายน 1950 เมื่อกฎหมายได้ประกาศใช้การปฏิรูปที่ดินได้ทำสำเร็จแล้วในจีนภาคเหนือและเขตอื่น ๆ คือใช้กับประชากรชนบท 145 ล้านคน แล้วขบวนการกระจายที่ดินใหม่ก็ได้ค่อย ๆ ขยายไปทางใต้ไปยังส่วนอื่น ๆ ของประเทศ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 1952 ได้มีการปฏิรูปที่ดินในเขตที่มีประชากรรวมกว่า 310 ล้านคน ถึงเดือนธันวาคม 1952 การปฏิรูปส่วนใหญ่สำเร็จสมบูรณ์ จำนวนที่ดินที่จัดสรรใหม่ให้แก่ชาวนาที่ไม่มีที่ดินไม่เคยได้รับการเปิดเผยอย่างแท้จริง แต่ในสุนทรพจน์วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 1957 Po I-po กล่าวว่าภายใต้การปฏิรูปที่ดิน ที่ดินจำนวน 700 ล้านโหม่ว ได้ถูกจัดสรรให้แก่ชาวนา 300 ล้านคน ซึ่งในอดีตมีที่ดินน้อยหรือไม่มีเลย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงและภาคใต้ ที่ซึ่งมีประชากรหนาแน่นมากที่สุดแต่ละคนได้รับที่ดิน 1 โหม่ว ในจีนภาคกลางได้รับคนละ 2-3 โหม่ว ในจีนภาคเหนือได้รับคนละ 3 โหม่ว และในแมนจูเรียเหนือคนละประมาณ 7 โหม่ว [Hughes and Luard, 1975, pp. 145-146.] นอกจากนี้ที่ดินแล้วยังได้สัตว์ใช้งาน เครื่องมือทำนา บ้านและทรัพย์สินรูปแบบอื่น ๆ และเมื่อระบบการเป็นเจ้าของที่ดินภายใต้ระบบศักดินาซึ่งขัดขวางความก้าวหน้าทางการเกษตรเป็นเวลานานได้ถูกทำลายล้างไป พวกชาวนาจึงเป็นอิสระจากการจ่ายค่าเช่ารายปีเป็นร้อยละ 35 ล้านตัน หรือประมาณ $\frac{1}{4}$ ของผลผลิตการเกษตรของประเทศด้วย [Hu Gengkang and Others, 1984, p. 8.] โดยส่วนรวมแล้วการปฏิรูปที่ดินนั้นชาวนาที่ยากจนและผู้รับจ้างได้ประโยชน์ ในขณะที่ราชาที่ดินและชาวนาที่ร่ำรวยเสียประโยชน์ และขณะเดียวกันชาวนาที่ฐานะปานกลางถูกกระทบกระเทือนน้อยที่สุด นั่นคือพวกชาวนาที่ยากจนและฐานะปานกลางได้เป็นเจ้าของที่มากกว่า 90% ในขณะที่อดีตราชาที่ดินและพวกชาวนาที่ร่ำรวยได้เป็นเจ้าของประมาณ 8% ฉะนั้นเศรษฐกิจชนบทซึ่งได้ปรากฏออกมาก็คือ ชาวนาผู้ที่มีทรัพย์สินด้วยการถือครองเฉลี่ยที่น้อยกว่าและกระจัดกระจายมากกว่าที่เคยเป็นมา หลังการปฏิรูปจีนได้กลายเป็นที่รวมกลุ่มขนาดยักษ์ของการถือครองที่ดินการเกษตรรายย่อย ๆ ซึ่งใหญ่พอที่จะสนองความต้องการพื้นฐานของพวกชาวนา ผู้ได้ประโยชน์จากการปฏิรูปทั้งหมดได้กลายเป็นเจ้าของที่ดินอย่างสมบูรณ์ นั่นคือพวกเขาสามารถขาย ซื้อ และให้เช่า แต่การปฏิรูปก็ไม่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริง เนื่องจากชาวนาที่ร่ำรวยยังคงมีที่ดินของตัวเองซึ่งใหญ่กว่าและคุณภาพดีกว่า

ในระยะสั้น การปฏิรูปที่ดินได้ช่วยให้การผลิตด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น คือการผลิตธัญพืช (รวมทั้งมันด้วย) เพิ่มขึ้นจาก 113 ล้านตันในปี 1949 เป็น 164 ล้านตันในปี 1952 ล้าหน้าจำนวน 150 ล้านตัน ซึ่งเป็นปีที่ดีที่สุดก่อนสงคราม [Jean Chesneaux, 1979, pp. 44-45.] และการปฏิรูปที่ดินยังได้ประโยชน์ในลักษณะที่ได้ช่วยเพิ่มอัตราส่วนของการลงทุนรวมต่อ

ผลิตภัณฑ์ประชาชาติรวม หรือ GNP จากระดับ 6–7% ซึ่งเป็นอยู่ในทศวรรษ 1930 เป็นกว่า 30% เมื่อถึงปี 1953 [John G. Gurley, 1976, p. 211.] ที่เป็นเช่นนี้ก็โดยการกระจายใหม่ซึ่งความมั่งคั่งและรายได้จากคนรวยไปยังคนจน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการจัดการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยของคนรวย เพิ่มการบริโภคที่จำเป็นของคนจนในจำนวนที่น้อยกว่าและเป็นการทำให้ส่วนที่เหลือสำหรับรัฐมีพอเพื่อการสร้างทุน อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าก็มีข้อจำกัดในตัวของมันเอง นั่นก็คือแม้จะจัดปัญหาการกระทำนาโดยการเช่าที่ดินไปได้ รวมทั้งผลผลิตการเกษตรมีที่ทำว่าจะได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น แต่การกระจายผลผลิตก็ยังคงจำกัดอยู่ที่ว่าแต่ละครัวเรือนยังเป็นหน่วยผลิตเอกเทศ การถือครองของเอกชนขนาดเล็กซึ่งเกิดจากการปฏิรูปมีผลทำให้ระดับการผลิตต่ำพอสมควร เนื่องจากมีเพียงเครื่องมือที่ไม่ค่อยดีนัก ทำให้ไม่สามารถอุปทานอาหารส่วนเกินและวัตถุดิบที่จำเป็นแก่การพัฒนาอุตสาหกรรม ถ้าจะให้มีความก้าวหน้าต่อไปเพื่อให้รับกับอุตสาหกรรม ระบบการรวมหมู่จึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ในสายตาของพวกเขาคอมมิวนิสต์เมื่อเป็นเจ้าของที่ดินได้ครั้งหนึ่งแล้วพวกเขานาก็ได้กลายเป็นนายทุนน้อย และไม่ยากที่จะเป็นพลังการปฏิวัติ จากจุดสำคัญทั้งของการควบคุมของรัฐและของประสิทธิภาพในการผลิต เศรษฐกิจของชาวนารายย่อยคงจะไม่สามารถยอมรับได้เป็นเวลานาน ทั้งนี้ที่พวกคอมมิวนิสต์รู้สึกว่าการเมืองของตนได้รับการเยียวยาอย่างสมเหตุสมผลภายหลังการยกเลิกระบบเจ้าของที่ดินแล้ว พวกเขาก็ได้เริ่มมาตรการต่าง ๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่การร่วมมือกันทางการเกษตรและค่อย ๆ จัดกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลทั้งหมดในเขตชนบท

2.2 การรวมนาทางการเกษตร (Agricultural Collectivization)

เมื่อการปฏิรูปที่ดินได้ดำเนินไปเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนที่ต้องพิจารณาคือ จะใช้เวลานานเท่าไรจึงจะเริ่มงานการรวมกลุ่มเพื่อก้าวไปสู่ระบบสังคมนิยม และควรใช้เวลานานเท่าไรเพื่อให้สาขาการเกษตรแปลงรูปเป็นสังคมนิยมสมบูรณ์ทั่วประเทศ ในเรื่องนี้ผู้นำมีความเห็นต่างกัน โดยเฉพาะความเห็นของประธานเหมาเจ๋อตุงและหลิวเซาฉีนั้นตรงกันข้าม คือ [วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2525, หน้า 49–50]

(1) **ความเห็นของเหมา :** ก่อนข้างชัดเจนคือ เขาเห็นว่า การปฏิรูปที่ดินเป็นเพียงเงื่อนไขจำเป็นเบื้องต้นเพื่อผลทางการเมือง เมื่อดำเนินการสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว การแปลงรูปเป็นสังคมนิยมต้องทำทันทีและควรใช้ระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้เพราะถ้าทอดระยะเวลาให้นานออกไปเท่าไร ความสำเร็จของการแปลงรูปไปเป็นสังคมนิยมยิ่งมีน้อยเท่านั้น ฉะนั้นเขาเห็นว่าควรดำเนินการทันที

(2) ความเห็นของหลิวเซาฉี : เขาไม่เห็นด้วยและคัดค้านการรีบเร่งดังกล่าวด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

ประการแรก เขาค่อนข้างชื่นชอบกับท่วงท่ากระตือรือร้นของชาวนาในระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล รัฐบาลควรใช้เวลากับชาวนาได้ชื่นชมสิ่งนี้ ซึ่งเขาเชื่อว่าจะสามารถแปรเป็นการริเริ่มและสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี แล้วจึงค่อยดำเนินการรวมกลุ่มแบบสังคมนิยมในภายหลัง ระยะที่เหมาะสมคือ ควรรองกว่าชาวนาราว 70–80% มีรายได้เข้าขั้นชาวนาที่ร่ำรวยแล้วจึงค่อยเริ่มการแปลงรูปเป็นสังคมนิยม ซึ่งเป็นความคิดที่ตรงข้ามเหมา เพราะเหมาเห็นว่า ถ้าปล่อยให้ครัวเรือนนิยมเริ่มจับตัวชาวนา โอกาสที่จะเปลี่ยนเป็นสังคมนิยมจะเลื่อนลง

ประการที่ 2 หลิวเห็นว่า การรวมกลุ่มจะได้ประโยชน์ต่อเมื่อได้มีการปรับปรุงเทคนิคการผลิตและมีเครื่องมือทุนแรงพร้อม ดังนั้นสิ่งที่ควรทำก่อนคือ ส่งเสริมการผลิตเครื่องมือเครื่องทุนแรงการเกษตร วิธีนี้เป็นการเลียนแบบอย่างของโซเวียต นั่นคือ “Collectivization after mechanization” นอกจากนี้เขาเสนอให้การรวมกลุ่มของชาวนาเป็นไปโดยสมัครใจ รัฐบาลต้องสร้างตัวอย่างต่าง ๆ แสดงให้ชาวนาเห็นว่าการทำการเกษตรแบบรวมกลุ่มดีกว่าแบบไม่รวมอย่างไร ซึ่งก็ปรากฏว่ามีผู้เห็นด้วยกับหลิวเซาฉีพอสมควร

อย่างไรก็ตาม เมื่อไม่มีกลุ่มใดได้เสียงสนับสนุนเด็ดขาดจากคณะกรรมการกลางของพรรค ในเดือนธันวาคม 1952 จึงได้มีเอกสารเสนอการรวมกลุ่มตามลำดับก่อนหลังดังนี้ คือ

1. การจัดหน่วยร่วมแรงงาน
  - 1.1 ตามฤดูกาล
  - 1.2 แบบถาวร
2. การจัดตั้งระบบสหกรณ์การเกษตร
  - 2.1 สหกรณ์ขั้นพื้นฐาน
  - 2.2 สหกรณ์แบบก้าวหน้า

การรวมกลุ่มแต่ละแบบแตกต่างกัน ในลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- (1) ขนาดของพื้นที่เพาะปลูกและจำนวนครัวเรือนที่เป็นสมาชิก
- (2) ระบบการถือครองกรรมสิทธิ์และการแบ่งสรรรายได้
- (3) การจัดการและบริหารงาน

ด้วยเหตุนี้ถึงแม้จะมีประกาศในปี 1950 ว่า ระยะประชาธิปไตยแผนใหม่ซึ่งเป็นช่วงที่เอกชนยังมีทรัพย์สินส่วนตัวได้นั้นจะมีอยู่ “เป็นเวลาค่อนข้างนาน” ก็ตาม แต่จริง ๆ แล้วรัฐบาล

คอมมิวนิสต์ได้ดำเนินการทันทีในการวางพื้นฐานให้กับระบบการรวมนา ฉะนั้นยังไม่ทันที่การปฏิรูปที่ดินสำเร็จสมบูรณ์ ในเดือนธันวาคม 1952 รัฐบาลก็ได้เริ่มการปฏิรูปที่ดินขั้นที่ 2 ซึ่งก็คือการกระตุ้นไปสู่การรวมนา (Collectivization) ทางภาคเกษตรในปี 1953 จุดมุ่งหมายเพื่อที่จะ

- (1) เพิ่มการผลิต
- (2) ป้องกันการเกิดขึ้นใหม่ของพวกชาวนาที่ร่ำรวย
- (3) บรรลุความสำเร็จในการสร้างความชำนาญเฉพาะอย่าง อย่างขนานใหญ่ในการเกษตร
- (4) ดำเนินการอย่างรวดเร็วเพื่อให้บรรลุจุดหมายของการแปลงรูปเป็นสังคมนิยม และ

(5) ค้นเอาประโยชน์จากสาขาการเกษตรเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ จากการที่การพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้ต้องซื้อสินค้าทุนจากกลุ่มประเทศโซเวียต ซึ่งเงินจะต้องจ่ายโดยการส่งผลผลิตการเกษตรเป็นสินค้าออกเป็นสำคัญ ดังนั้นการค้นเอาประโยชน์จากสาขาการเกษตรให้ได้มากที่สุด จำต้องสร้างกลไกสำหรับค้นในรูปของการรวมกรรมสิทธิ์อย่างแท้จริง การทำเช่นนี้อาจลดแรงจูงใจในหมู่ชาวนาก็จริง แต่พรรคคิดว่าเป็นหนทางเดียวที่จะบังคับให้มีการออมทรัพย์และควบคุมไม่ให้ชนชั้น “ชาวนาที่ร่ำรวย” ที่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในที่ดินเป็นหลักเติบโตขึ้นได้ การรวมกรรมสิทธิ์ดูจะเป็นหนทางที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดที่จะนำเทคนิคมาปรับปรุงใช้ในการเพาะปลูก

2.2.1 การจัดตั้งหน่วยร่วมแรงงาน

การแปลงรูปเป็นสังคมนิยมในชนบทในขั้นแรกก็คือ การจัดตั้งหน่วยร่วมแรงงาน (Mutual-Aid Teams หรือ M.A.T.) หรือกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ภายหลังจากปฏิรูปที่ดินชาวนามีปัญหาเกี่ยวกับการผลิต เนื่องจากการปฏิรูปใช้วิธีแบ่งที่ดินตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ครัวเรือนที่มีชายฉกรรจ์จึงได้รับที่ดินเท่ากับครัวเรือนที่มีภรรยาหม้ายและบุตรเล็ก ๆ 3 คน นอกจากนี้บางครัวเรือนมีที่ดินแต่ขาดแคลนสัตว์ใช้งานหรือเครื่องมือเครื่องใช้ แต่บางครัวเรือนก็มีสัตว์ใช้งานและเครื่องมือมากกว่าที่ดินที่มีอยู่ โดยเฉพาะครัวเรือนของอดีตชาวนาที่ยากจนและผู้รับจ้างทำนาแต่ละครัวเรือนมีที่ดินเฉลี่ยประมาณ 11.7 โหม่ว ทุก ๆ 2 ครัวเรือนมีสัตว์ใช้งานเพียง 1 ตัว ทุก ๆ 3 ครัวเรือนมีไถเดียว และกังหันน้ำเพียง 1 เครื่องในทุก ๆ 17 ครัวเรือน พวกชาวนาฐานะปานกลางมีที่ดินเฉลี่ยประมาณ 19 โหม่ว มีไถเดียวและสัตว์ใช้งานน้อยกว่า 1 ตัวต่อครัวเรือน และมีกังหันน้ำเพียง 1 เครื่องสำหรับทุก ๆ 7.5 ครัวเรือน จากสภาพ

เศรษฐกิจชาวนาเช่นนี้ทำให้สิ้นโอกาสที่จะใช้ที่ดินอย่างสมเหตุสมผล รวมทั้งการนำเอาเครื่องมือทำนาใหม่มาใช้ ประสิทธิภาพในการผลิตยังคงต่ำ [Hu Gengkang and Others, 1984, p. 15.] รวมทั้งเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ พวกชาวนาก็มีทางน้อยมากที่จะเอาชนะธรรมชาติได้ ดังนั้นการรวมกลุ่มกันจะให้ประโยชน์กับทุกคน จากปี 1951—ต้นปี 1953 รัฐบาลจิงรณรงค์ให้จัดตั้งหน่วยร่วมแรงงานขึ้นในหมู่พวกชาวนา

หน่วยร่วมแรงงานหรือ M.A.T. นี้ เป็นองค์กรผู้ใช้แรงงานรวมหมู่ในสภาพของสังคมนิยมเบื้องต้น โดยที่กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในที่ดินยังคงเป็นของแต่ละครัวเรือน ซึ่งยังคงเป็นหน่วยการผลิตอิสระ แรงงาน สัตว์ใช้งานและเครื่องมือต่าง ๆ ถูกรวมกันบนฐานของสหกรณ์ ดังนั้นชาวนาแต่ละครัวเรือนยังมีที่ทำกินของตนอยู่ แต่ชาวนาจะนำเอาเครื่องมือของพวกเขา มารวมกันหรือให้ยืม และทำงานร่วมกันและเป็นฤดูกาลในระหว่างการเพาะปลูกในฤดูใบไม้ผลิ และเก็บเกี่ยวในฤดูใบไม้ร่วง การจัดตั้งหน่วยร่วมแรงงาน แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

(1) การจัดหน่วยร่วมแรงงานตามฤดูกาล (Seasonal or Temporary mutual-aid-teams) เป็นกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันแบบชั่วคราวขนาดเล็ก

(2) การจัดหน่วยร่วมแรงงานแบบถาวร (Year-round or Permanently mutual-aid-teams) เป็นกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันขนาดใหญ่ขึ้น

นั่นคือ ในขั้นแรกให้หน่วยร่วมแรงงานจัดสรรแรงงานออกไปช่วยทำงานเฉพาะในฤดูกาลเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวที่มืองานซุก แต่ต่อมามีหน่วยร่วมแรงงานที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติงานได้ตลอดทั้งปี สมาชิกของหน่วยสามารถรวบรวมกำลังปัจจัยการผลิตเพื่อทำงานได้อย่างหนึ่งนอกฤดูกาลเพาะปลูก อาทิ การสร้างฝาย ขุดบ่อน้ำ เป็นต้น เป็นการรวมกลุ่มแบบง่าย ๆ ชาวนาสามารถเข้าใจได้

อันที่จริงการจัดหน่วยร่วมแรงงานนี้ไม่ใช่ของใหม่ในสังคมจีน แต่อย่างไรก็ตาม จีนคอมมิวนิสต์ได้รวบรวมแรงงานเพื่อการนี้อย่างมีระบบมากขึ้น M.A.T. แต่ละหน่วยประกอบด้วยสมาชิกครัวเรือนชาวนามากน้อยต่างกัน แต่มีขนาดไม่เกิน 12 ครัวเรือน สมาชิกไม่เพียงแต่มาร่วมแรงงานกันเท่านั้น แต่ยังนำเอาเครื่องมือเครื่องใช้เท่าที่มีอยู่ไปใช้เพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วย อย่างไรก็ตาม ปัจจัยการผลิตทั้งหมดยังคงเป็นของเจ้าของโดยสมบูรณ์ การจัดหน่วยร่วมแรงงานแบบนี้ชาวนาค้นเคยมาแต่โบราณคล้ายกับการลงแขกของไทย ซึ่งเป็นวิธีใช้ปัจจัยการผลิตอย่างเต็มที่ แต่ต่างกับการลงแขกแบบเก่าในแง่ที่ว่า สมาชิกของ M.A.T. ได้รับค่าตอบแทนในทำนองลูกจ้างอีกด้วย ส่วนที่ว่าจะจ่ายกันโดยคิดเวลาการทำงาน หรือคิดตามความชำนาญ หรือคิดเฉลี่ยจากผลผลิตนั้น แต่ละแห่งจะตกลงกันเอง [เขียน วีระวิทย์, 2519, หน้า 88]

ปกติหน่วยร่วมแรงงานตามฤดูกาลประกอบด้วย 3-5 ครัวเรือน ถูกจัดตั้งขึ้นในฤดูกาลที่มีงานชุกชุมเพื่อจัดการงานที่สำคัญ ๆ ภายหลังงานเสร็จเรียบร้อยแล้วหน่วยก็เลิกสลายไป และบัญชีในระหว่างครัวเรือนสมาชิกก็ถูกชำระกัน ปกติหน่วยบัญชีคือ “work-day” และวันทำงานมาตรฐาน อาจประกอบด้วย 10 หน่วย (10 points) :— 2 สำหรับงานในเช้าตรู่ 4 สำหรับงานในช่วงหลังของตอนเช้า และ 4 สำหรับงานในช่วงบ่าย 10 หน่วยนี้เป็นจำนวนสูงสุดที่สมาชิกสามารถได้รับใน 1 วัน ซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนและคุณภาพของงานที่เขาทำ หน่วยวันทำงานถูกตีค่าออกมาเป็นจำนวนที่แน่นอนของข้าว มูลค่าจะเปลี่ยนแปลงไปตามประเภทของงาน เช่น การไถ การหว่าน การถอนหญ้า หรือการเก็บเกี่ยว วิธีการจ่ายผลตอบแทนที่แท้จริงก็โดย ‘point slips’ ภายหลังการเก็บเกี่ยวเมื่อขายพืชผลแล้ว ส่วนใหญ่ของ point slips ก็จะถูกงบบัญชีในแนวเดียวกับการหักล้างเช็คกันในสำนักชำระบัญชี และงบบุสิฐที่เป็นหนี้จำต้องจ่ายในรูปของเงินสด หรือผลผลิต หรือแรงงาน [Hughes and Luard, 1975, p. 149.] สำหรับหน่วยร่วมแรงงานแบบถาวร มีการจัดการที่ซับซ้อนขึ้นซึ่งยังคงอยู่ต่อไปตลอดปี ปกติประกอบด้วย 6-12 ครัวเรือน สมาชิกไม่เพียงร่วมมือกันทำงานระหว่างฤดูกาลที่งานชุกชุม แต่ยังรวมกันในกิจกรรมเสริมในช่วงที่ว่างงานฤดูหนาวอีกด้วย กองทุนที่สะสมไว้เพื่อการชำระหนี้ของหน่วยจำนวนหนึ่งได้ถูกตั้งขึ้น เพื่อสะสมสต็อกพวกเครื่องมือและสัตว์ใช้งานที่เป็นของส่วนรวม [Chen and Galenson, 1969, p. 148.] พวกคอมมิวนิสต์ได้มองภาพการจัดหน่วยร่วมแรงงานแบบถาวรในฐานะเป็น “embryonic socialism”

กล่าวโดยสรุป หน้าที่ของ M.A.T. คือการรวม (pool) ทรัพยากรที่เป็นของเอกชนเพื่อชดเชยการขาดแคลนแรงงานและปัจจัยอื่น ๆ ระหว่างฤดูกาลริบเร่ของการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว แรกเริ่มการทำงานนี้เป็นการชั่วคราวตามฤดูกาล และการร่วมงานนี้สิ้นสุดลงเมื่อสิ้นสุดระยะการเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยว แต่ต่อมาบางหน่วยได้จัดองค์การเป็นแบบถาวร หน่วยร่วมแรงงานแบบถาวรค่อนข้างใหญ่กว่าแบบชั่วคราว และมักเป็นเจ้าของสินค้าทุนและสัตว์บ้างในฐานะเป็นทรัพย์สินส่วนรวม [John G. Gurley, 1976, p. 213.]

ขบวนการจัดตั้งหน่วยร่วมแรงงานก็เช่นเดียวกับการปฏิรูปที่ดิน คือไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกันทั่วประเทศ ที่ใดที่การปฏิรูปที่ดินดำเนินการสำเร็จก่อนก็จะเริ่มมีการจัดหน่วยร่วมแรงงานขึ้นก่อน โดยทั่วไปทางภาคเหนือของประเทศได้เริ่มก่อนทางภาคใต้ บางแห่งเริ่มในปี 1951 บางแห่งเริ่มในปี 1952 หรือ 1953 หรือ 1954 ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 1952 สภาบริหารของรัฐได้เผยแพร่กฎหมายเกี่ยวกับการผลิตการเกษตรสำหรับปี 1952 ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ได้กำหนดเป้าหมายสำหรับการรณรงค์เพื่อการรวมนา แต่อย่างไรก็ตามการจัดตั้งหน่วยร่วมแรงงานได้กลายเป็นขบวนการรณรงค์ทั่วประเทศตั้งแต่ปี 1953 นั่นคือหลังจากที่ปล่อยให้ชาวนา

จัดตั้ง M.A.T. ด้วยความสมัครใจอยู่ประมาณ 1 ปี รัฐบาลก็ได้ประกาศให้ชาวนารวมตัวกันในรูปนี้ทั่วประเทศเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 1953 ในเขตปลดปล่อยเก่า (คือเขตที่ได้จัดตั้งขึ้นโดยพวกคอมมิวนิสต์ก่อนสงครามกลางเมืองปี 1946) 80-90% ของพวกชาวนาได้ถูกรวมกลุ่มในรูปหน่วยร่วมแรงงานในปี 1952 และ 1953 ในขณะที่เขตปลดปล่อยใหม่งานดังกล่าวสำเร็จลุล่วงภายใน 3 ปี สิ้นปี 1952 ประมาณ 40% ของประชากรชาวนาเป็นสมาชิกของกลุ่มหน่วยร่วมแรงงาน และเพียง 0.25% ได้ร่วมสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตร [Hughes and Luard, 1975, p. 150.] ถึงปี 1954 มีหน่วยร่วมแรงงานเกือบ 10 ล้านหน่วย ประมาณ $\frac{1}{2}$ เป็นแบบตามฤดูกาล และอีก $\frac{1}{2}$ เป็นแบบถาวร ประกอบด้วย 58% ของครัวเรือนชาวนาทั้งหมด [John G. Gurley, 1976, p. 213.]

การจัดตั้งหน่วยร่วมแรงงานให้ประโยชน์ในแง่ที่ว่า ภาคการเกษตรมีหลักประกันเรื่องแรงงานที่อาจนำไปใช้ได้โดยรวดเร็วและลงทุนน้อย ที่สำคัญคือรัฐสามารถควบคุมแรงงานและคำนวณแรงงานในการวางแผนได้ถูกต้องรวมทั้งสามารถวางแผนการผลิตได้ นอกจากนี้หน่วยร่วมแรงงานไม่เฉพาะจะผลิตอะไรได้ทุกอย่างเท่านั้น แต่จะทำหน้าที่เป็นหน่วยโฆษณาเพื่อการผลิตส่งเสริมการแข่งขันในการผลิต รวมทั้งคัดเลือกคนงานตัวอย่างอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม หน่วยร่วมแรงงานก็ยังมีข้อบกพร่องในแง่ที่ว่า ยังแก้ปัญหาการผลิตไม่ได้ทั้งหมด เนื่องจากพวกชาวนาเองมักจะเกี่ยงให้ทำงานในที่นาของตนก่อน และเมื่อเกิดภัยธรรมชาติการรวมกลุ่มเช่นนี้ก็แก้ปัญหาไม่ได้ นอกจากนี้ชาวนาบางส่วนเริ่มขายที่ดินให้ชาวนาที่ร่ำรวยและกลายเป็นสภาพเป็นผู้เช่าดั้งเดิม [วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2525, หน้า 50-51] ทางแก้ไขก็คือการเริ่มตั้งระบบสหกรณ์การเกษตรอย่างจริงจัง

2.2.2 การจัดตั้งระบบสหกรณ์การเกษตร

เนื่องจากการรวมกลุ่มในรูปหน่วยร่วมแรงงานทั้ง 2 รูปแบบที่กล่าวแล้วข้างต้นไม่สามารถแก้ปัญหาได้มากนัก แต่ก็เป็นการฝึกให้ชาวนาได้เรียนรู้และเข้าใจการทำงานร่วมกัน ฉะนั้นขั้นตอนต่อมาของความพยายามเปลี่ยนเป็นสังคมนิยมในภาคการเกษตรคือ การจัดตั้งระบบสหกรณ์ (Agricultural Cooperatives) ในเดือนธันวาคม 1953 คณะกรรมการกลางของพรรคได้ประกาศมติเกี่ยวกับการพัฒนาสหกรณ์การเกษตร ดังนั้นหน่วยร่วมแรงงานจึงได้เปลี่ยนรูปเป็นสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตรขั้นพื้นฐานกึ่งสังคมนิยม มีการนำเอาที่ดินทั้งหมดมารวมกันภายใต้การจัดการที่เป็นเอกภาพ ในเดือนกรกฎาคม 1955 ประธานเหมาเจ๋อตุงได้ทำรายงานเรื่อง “เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสหกรณ์การเกษตร” ซึ่งต่อมาก็ได้มีการรับรอง “มติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสหกรณ์การเกษตร” ในการประชุมเต็มคณะสมัยที่ 6 ของการประชุมครั้งที่ 7 ของคณะกรรมการกลาง ซึ่งจัดขึ้นในเดือนตุลาคม 1955 ทั้งสองประการนี้ต่อมาได้จัดทำเป็น

เอกสารอธิบายอย่างชัดเจนเกี่ยวกับนโยบายและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการร่วมมือทางการเกษตร
ขั้นตอนและวิธีการในด้านการจัดตั้งผู้นำในด้านการสหกรณ์ และนำมาซึ่งการสำรวจและจัดทำ
โครงการด้านสหกรณ์การเกษตรอย่างขนานใหญ่ในเวลาต่อมา [ซีเหวิน, 2527, หน้า 101–102]

การค่อย ๆ พัฒนาจากรูปแบบหนึ่งไปเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการรวมกลุ่ม
ทำให้พวกชาวนาคุ้นเคยกับการผลิตรวมหมู่และเปลี่ยนจากกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลไปเป็นกรรมสิทธิ์
ส่วนรวม และฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนชั้นต่าง ๆ ในชนบทเช่นเดียวกับท่าทีของพวกเขา
ที่มีต่อการแปลงรูปเป็นสังคมนิยม ได้ถูกนำมาพิจารณาในช่วงของขบวนการจัดตั้งสหกรณ์การ
เกษตร เริ่มแรกเฉพาะพวกชาวนาที่ยากจนและพวกชั้นต่ำกว่าของชาวนาชั้นกลางได้ถูกชักชวน
ให้เข้าร่วมและได้รับความไว้วางใจให้ดำเนินงานอย่างดี สหกรณ์เอาใจใส่ดูแลการรวมกันกับ
ชาวนาชั้นกลางอื่น ๆ และได้รับเข้ามาบนฐานของความสมัครใจ เมื่อเห็นว่าพวกเข้าร่วมคงจะ
ดำเนินการอย่างดี นโยบายที่มีต่อเศรษฐกิจของชาวนาที่ร่ำรวยและเป็นนโยบายอันหนึ่งของการ
ค่อย ๆ กำจัดโดยการจำกัด ชาวนาที่ร่ำรวยไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วม จนกระทั่งสหกรณ์ได้
จัดตั้งอย่างมั่นคงแล้วการอนุญาตได้มอบให้เป็นระยะ ๆ แก่กลุ่มของชาวนาที่ร่ำรวยและเจ้าของ
ที่ดินผู้ซึ่งได้ยกเลิกการขูดรีด ดังนั้นพวกเขาอาจปรับตัวเองเข้าเป็นประชากรทำงานที่ยังชีพ
ด้วยแรงงานของตนเอง การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้การต่อต้านและการวินาศกรรมของพวกชาวนา
ที่ร่ำรวยและเจ้าของที่ดินมีน้อยที่สุด

ขั้นตอนของการจัดตั้งระบบสหกรณ์การเกษตร : สำหรับขั้นตอนในการจัดตั้ง
สหกรณ์การเกษตรนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

(1) **ขั้นตอนแรก : การจัดตั้งสหกรณ์ขั้นพื้นฐาน (Elementary co-operatives)** กล่าว
โดยสรุปขั้นนี้เป็นขั้นแปรสภาพจากการให้หน่วยร่วมแรงงานทำงานให้เอกชนมาเป็นทำงาน
ให้แก่ที่ดินส่วนรวม กล่าวคือ สมาชิกไม่เพียงแต่นำเอาสัตว์ใช้งาน เครื่องมือในการผลิตและ
แรงงานของตนมารวมไว้ที่กองกลางเท่านั้น แต่ยังต้องนำเอาที่ดินมารวมกันด้วย เรียกว่าสหกรณ์
ผู้ผลิตการเกษตรขั้นพื้นฐานกึ่งสังคมนิยม (Elementary or Semisocialist agricultural producers'
co-operatives) โดยที่ในทางทฤษฎี เอกชนยังคงมีกรรมสิทธิ์ส่วนตัว (individual ownership) ใน
ที่ดินและเครื่องมือในการผลิตดั้งเดิม ฉะนั้นในสหกรณ์เหล่านี้ชาวนาจะทำงานเพาะปลูกร่วมกัน
และได้รับการชดเชยหรือตอบแทนด้วยการแบ่งปันผลผลิตส่วนรวมตามแรงงานที่เขาได้ทำ และ
ตามปริมาณของที่ดินและเครื่องมือในการผลิตที่เขานำมาให้ใช้ร่วมกัน โดยสรุปโครงการดังกล่าว
อยู่บนหลักของการมีกรรมสิทธิ์ส่วนตัวในที่ดินและการสมัครใจร่วมมือเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

(2) **ขั้นต่อมา : การจัดตั้งสหกรณ์แบบก้าวหน้า** (Advanced co-operatives) กล่าวโดยสรุปขั้นตอนนี้ก็คือ การจัดตั้งสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตรแบบก้าวหน้า (Advanced agricultural producers' co-operatives) หรือสหกรณ์แบบสังคมนิยมเต็มตัว (fully socialized co-operatives) ถึงขั้นนี้ระบบการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยเอกชนถูกยกเลิก และผลตอบแทนที่เอกชนได้รับเป็นประจำได้จากแรงงานอย่างเดียวเท่านั้น นี่ก็คือระบบการรวมนาแบบโซเวียต ซึ่งก็คือนารวม (collective farm) นั้นเอง โดยที่สมาชิกทั้งหมดเป็นเจ้าของที่ดินร่วมกัน (collective ownership) และรัฐบาลได้อ้างว่ากรรมสิทธิ์รวมหมู่เท่านั้นที่จะช่วยทำให้ผลิตได้พอสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาอุตสาหกรรม

ข้อสังเกต การเปลี่ยนจากระบบสหกรณ์ขั้นพื้นฐาน มาเป็นระบบสหกรณ์แบบก้าวหน้าไม่ต้องทำอะไรมาก ขนาดหรือพื้นที่อาจจะมีขอบเขตกว้างขึ้นหรือคงเดิมก็ได้ แต่ให้ค่อย ๆ จำกัดการจ่ายเงินปันผลโดยอาศัยบริเวณที่ดินที่เอามาลง โดยให้ตกลงกันจ่ายเป็นราคาให้แก่ผู้เป็นเจ้าของแทน

สหกรณ์ขั้นพื้นฐาน

พรรคได้จัดตั้งสหกรณ์ขั้นพื้นฐานหรือ elementary APCs ขึ้น สหกรณ์นี้บางแห่งได้ถูกจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ต้นปี 1950 แต่ส่วนใหญ่ถูกจัดตั้งขึ้นในครึ่งหลังของปี 1955 ก่อนปี 1955 สหกรณ์ขั้นพื้นฐานมีขนาดเล็กมาก มีรายงานว่าจำนวนครัวเรือนชาวนาที่ได้เข้าร่วมสหกรณ์นี้คือ 187 ในปี 1950 1,588 ในปี 1951 57,000 ในปี 1952 273,000 ในปี 1953 และ 2.285 ล้านครัวเรือน ในปี 1954 ในขณะที่จำนวนครัวเรือนชาวนาทั้งหมดมีประมาณ 125 ล้านครัวเรือน [สำนักงานสถิติของรัฐ, 1960, หน้า 34-35]

(1) **โครงสร้างและการบริหารงาน** : โดยปกติสหกรณ์ขั้นพื้นฐานแต่ละแห่งประกอบด้วยหลาย M.A.T. หรือมีสมาชิกชาวนาประมาณ 30-40 ครัวเรือน สมาชิกจะนำเอาที่ดิน สัตว์ ไช้งาน และเครื่องมือในการผลิตหรือสินค้าทุนต่าง ๆ มารวมเป็นของส่วนกลาง APCs ชาวนายังคงมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพย์สินที่ตนนำไปเข้าเป็นหุ้นสหกรณ์ แต่การใช้ประโยชน์ถูกควบคุมและถูกวางแผนโดยคณะกรรมการจัดการของสหกรณ์บนฐานของเป้าหมายต่าง ๆ ที่ได้รับจากรัฐบาล นอกจากนี้ สมาชิกมีสิทธิ์แบ่งที่ดินบางส่วนไว้เพาะปลูกเองตามใจชอบอย่างไรก็ตาม ในปี 1955 มีกฎออกมาว่าที่ดินที่เรียกว่าที่แปลงเล็กส่วนตัว (private plot) นี้ต้องไม่เกิน 5% ของที่ดินเพาะปลูกทั้งหมดของสหกรณ์ ที่แปลงเล็กส่วนตัวได้ถูกจัดสรรให้แก่แต่ละครัวเรือนตามขนาดของครัวเรือนและจำนวนที่ดินที่สามารถเพาะปลูกได้ในหมู่บ้าน พวกเขาได้รับอนุญาตให้ปลูกผักและพืชสวนอื่น ๆ บนที่แปลงเล็กส่วนตัวในช่วงเวลาที่เป็นของตนเองและมีสิทธิ์ใช้

พืชผลเหล่านี้ได้ สำหรับปัจจัยการผลิตอื่น ๆ มีหลักให้เลือกปฏิบัติตามความเหมาะสมคือ (ก) ชาวนาดูแลสัตว์ใช้งาน สหกรณ์เข้าไปใช้งานของส่วนกลางได้ทุกโอกาส โดยจ่ายค่าตอบแทนตามแต่จะตกลงกัน (ข) สหกรณ์เข้าไปใช้งานโดยจ่ายค่าเช่าและดูแลให้ด้วย หรือ (ค) สหกรณ์ซื้อขาดจากชาวนาหรือจากที่อื่นไว้เป็นสมบัติของสหกรณ์ [วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2525, หน้า 51]

การเข้าเป็นสมาชิกในระยะแรกชาวนาเข้าเป็นสมาชิกโดยสมัครใจ และเมื่อเป็นสมาชิกแล้วจะถอนหุ้นเมื่อไรก็ได้ แต่หลังจากปี 1955 หลักความสมัครใจหมดไป

ในส่วนของงานบริหารงาน คณะกรรมการบริหารได้รับเลือกมาจากสมาชิกแต่ละปีรับผิดชอบและจัดการงานสหกรณ์ เมื่อการเก็บเกี่ยวสิ้นสุดลงสหกรณ์จะจัดแบ่งสรรผลผลิตออกเป็น ส่วน ๆ ส่วนหนึ่งส่งให้แก่รัฐเป็นภาษี ส่วนหนึ่งเป็นค่าเสื่อมราคา ค่าชำระหนี้สินของสหกรณ์ และกองทุนสำรองเพื่อสะสมกองทุนด้านทุน ภายหลังการจัดสรรให้แก่กองทุนสำรองและจ่ายเป็นภาษีแล้ว รายได้ส่วนที่เหลือก็ถูกแบ่งออกเป็น ส่วนที่ดินและส่วนแรงงานเพื่อกระจายในหมู่ครัวเรือนสมาชิก ส่วนที่ดินถูกกำหนดบนฐานของปริมาณและคุณภาพของที่ดินถือครอง สัตว์ใช้งานและเครื่องมือซึ่งสมาชิกแต่ละครัวเรือนได้อุทิศให้แก่ส่วนกลางรวม ในขณะที่ส่วนแรงงานถูกแบ่งตามหน่วยวันทำงานหรือหน่วยแรงงาน ปกติแล้วแรงงานถูกใช้เป็นฐานสำหรับการเรียกร้องเอาผลผลิตส่วนใหญ่ ภายใต้ระบบวันทำงาน งานแต่ละชนิดถูกกำหนด “บรรทัดฐาน” บนฐานของการปฏิบัติงานของคนงาน “โดยเฉลี่ย” ในวันการทำงาน การปฏิบัติได้บรรดอบรรทัดฐานสำหรับฐานแต่ละชนิด ทำให้ชาวนาสมควรได้รับหน่วยแรงงาน (work points) จำนวนหนึ่งที่กำหนดให้ตามทักษะและความสำคัญของงาน ปกติ 1 หน่วยวันทำงานเท่ากับ 10 หน่วยแรงงาน [Chen and Galenson, 1969, p. 149.] ฉะนั้นหลักสำคัญของสหกรณ์ขั้นพื้นฐานคือการแบ่งปันรายได้โดยยึดกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล คือ คล้ายกับในหน่วยร่วมแรงงาน โดยทั่วไปผลผลิตสุทธิของสหกรณ์แบ่งให้แก่สมาชิกดังนี้คือ 52% เป็นค่าจ้าง 40% เป็นเงินปันผล คำนวณตามที่ดินและทรัพย์สินที่นำมาเข้าหุ้น และ 8% เป็นเงินออมส่วนรวมหรือ public savings [Hughes and Luard, 1975, p. 150.]

(2) ความก้าวหน้าของการก่อตั้งสหกรณ์ : ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 1952 สภาบริหารของรัฐได้เผยแพร่กฤษฎีกาเกี่ยวกับการผลิตการเกษตรสำหรับปี 1952 ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ได้กำหนดเป้าหมายสำหรับการรณรงค์เพื่อการรวมนา และถึงสิ้นปี 1952 เพียง 0.25% ของครัวเรือนชาวนาได้เข้าร่วมสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตร ในปี 1953 การรณรงค์เพื่อจัดตั้งสหกรณ์ดูเหมือนจะเผชิญกับความยุ่งยากเป็นครั้งแรก ปรากฏว่าได้มีการขัดขวางอยู่บ้างโดยพวกชาวนาผู้ซึ่งการปฏิรูปที่ดินทำให้เขาเป็นผู้ถือครองที่ดินส่วนบุคคล ปัญหาเหล่านี้ได้เกิดขึ้นอย่างร้ายแรง

ที่สุดในมณฑลเหอเป่ย์ ที่ซึ่งการสหกรณ์ก้าวหน้า โดยเฉพาะ 1,082 จาก 3,644 สหกรณ์ที่ตั้งขึ้นในปี 1952 อยู่ในมณฑลนี้ นั่นคือสหกรณ์ราว $\frac{1}{3}$ ถูกล้มเลิกไปจากการต่อต้านของพวกชาวนาในเดือนตุลาคม 1953 คณะกรรมการกลางของพรรคได้เรียกร้องให้มีการประชุมระดับชาติเรื่องหน่วยร่วมแรงงานและสหกรณ์การเกษตร ผลก็คือได้มีการผลักดันให้มีการพัฒนาสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตรไปข้างหน้า ในขณะที่นั้นมีสหกรณ์อยู่ราว 15,000 แห่ง มติของพรรคเรียกร้องให้เพิ่มสหกรณ์เป็น 35,800 แห่งระหว่างฤดูหนาว 1953—การเก็บเกี่ยวในฤดูใบไม้ร่วงปี 1954 เป้าหมายคือ สหกรณ์ผู้ผลิต 800,000 แห่งเมื่อถึงปี 1957 เท่ากับ 20% ของครัวเรือนชาวนาทั้งหมด ได้ถูกกำหนดสำหรับแผนห้าปีฉบับแรก [Hughes and Luard, 1975, p. 151.]

สหกรณ์ขั้นพื้นฐานได้ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างรวดเร็วในปี 1954 ถึงเดือนมีนาคม 1954 มีสหกรณ์จัดตั้งขึ้นแล้ว 91,000 แห่ง ประกอบด้วยครัวเรือนชาวนา 1.666 ล้านครัวเรือนหรือ 1.43% ของทั้งหมด คณะกรรมการกลางของพรรคได้ตัดสินใจในเดือนตุลาคม 1954 ที่จะขยายจำนวนสหกรณ์เป็นกว่า 600,000 แห่งก่อนการเพาะปลูกในฤดูใบไม้ผลิของปี 1955 รายงานของโจวเอินไหลเกี่ยวกับผลงานของรัฐบาลที่เสนอในวาระที่ 1 ของการประชุมสภาประชาชนแห่งชาติครั้งที่ 1 ในวันที่ 25 กันยายน 1954 ได้ประกาศว่าในช่วงของแผนห้าปีฉบับแรก กว่า $\frac{1}{2}$ ของครัวเรือนชาวนาและของพื้นที่เพาะปลูกจะถูกดูดซับเข้าไปในสหกรณ์ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 1955 สหกรณ์ได้ถูกจัดตั้งขึ้นแล้ว 670,000 แห่ง

ในเดือนมีนาคม 1955 ได้เริ่มรู้สึกว่าการรณรงค์รีบเร่งดำเนินงานเร็วเกินไป ไม่มีประสิทธิภาพและการเตรียมการพอ ชาวนาส่วนหนึ่งสงสัยและไม่เข้าใจเกี่ยวกับขบวนการสหกรณ์ ด้วยเหตุนี้ขบวนการจำต้องช้าลง การจัดตั้งสหกรณ์ใหม่จำต้องชะลอไว้ก่อนการเพาะปลูกฤดูใบไม้ผลิ และต้องใช้ความพยายามต่าง ๆ ในการจัดองค์การใหม่ของสหกรณ์ที่มีอยู่เพื่อประกันความมั่นคง ต่อมาเป้าหมายที่ได้แก้ไขใหม่ของครัวเรือน ชาวนาที่ถูกรวมเข้ากับสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตรเมื่อสิ้นปี 1957 คือ 33% แทนที่เป้าหมาย 50% ที่ได้ประกาศในฤดูใบไม้ร่วง [รายงานของ Li Fu-chun ต่อสภาประชาชนแห่งชาติ ในเดือนกรกฎาคม 1955] ในเดือนกรกฎาคม ประธานเหมาได้เสนอรายงานเรื่อง “การสหกรณ์การเกษตร” และกำหนดขั้นตอนสำหรับใหม่กำลังในการร่วมมือซึ่งได้เกิดขึ้นในครึ่งหลังของปี 1955 ถึงฤดูร้อนปี 1955 จำนวนครัวเรือนชาวนาในสหกรณ์ขั้นพื้นฐานได้สูงถึง 16.9 ล้าน ซึ่งนับเป็นประมาณ 15% ของทั้งหมด ในเดือนตุลาคมพรรคคอมมิวนิสต์ได้ตัดสินใจเร่งกระแสนการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร สิ้นปี 1956 ครัวเรือนชาวนากว่า 110 ล้านครัวเรือนนับเป็น 92% ของทั้งหมดได้ถูกจัดกลุ่มเข้าไปในสหกรณ์ [Chen and Galenson, 1969, p. 149.]

สหกรณ์แบบก้าวหน้า

เหตุผลที่มีการตัดสินใจเร่งการร่วมนานี้ก็เพราะว่า ระหว่างช่วง 2 ปีแรกของแผนห้าปีฉบับแรก การเกษตรประสบความสำเร็จที่จะให้ผลผลิตส่วนเกินที่เพียงพอสำหรับอุดหนุนโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทะเลาะหยาน ในปี 1953 และ 1954 การผลิตข้าวได้เพิ่มขึ้นเพียง 1.5% และ 2.3% ตามลำดับ ในขณะที่การผลิตฝ้ายได้ลดลงอย่างแท้จริง 9.9% และ 9.4% ในช่วงเดียวกัน นอกจากนี้การผลิตไหม ชา ปอกระเจา พืชที่ให้น้ำมัน และปศุสัตว์ ไม่บรรลุเป้าหมาย [Liao, 1955, pp. 10–23.] การที่เป้าหมายของแผนการเกษตรต่ำกว่าที่กำหนด และความสามารถของพวกชาวนาที่จะหลีกเลี่ยงการส่งมอบตามโควตา ทำให้ระบบการส่งมอบโดยบังคับที่ตั้งขึ้นใหม่เพื่ออุดหนุนส่วนเกินทางการเกษตรอยู่ในภาวะลำบาก ปัญหาได้ถูกซ้ำเติมให้เลวร้ายลงไปอีกโดยการใช้สินเชื่อกองโซเวียตหมดไป และจำเป็นต้องจ่ายคืนหนี้สินที่สะสมอยู่ ซึ่งหมายถึงการส่งมอบผลผลิตการเกษตรที่เพิ่มขึ้นให้แก่โซเวียต ข้อยุติของความยุ่งยากเหล่านี้ก็คือการร่วมนานี้ ซึ่งเป็นที่หวังว่าทั้งผลผลิตและการออมสามารถขยายตัวได้ ฉะนั้นการเร่งจัดตั้งสหกรณ์แบบก้าวหน้าจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

(1) **โครงสร้างและการจัดองค์การสหกรณ์ :** ในช่วง 1956–1957 พรรคได้รวบรวม elementary APCs เข้าเป็น advanced APCs ที่ใหญ่กว่า ซึ่งประกอบด้วยหมู่บ้านเล็ก ๆ หลายหมู่บ้านหรือบางทีก็เป็นหมู่บ้านใหญ่เพียงแห่งเดียว สหกรณ์แบบก้าวหน้าปกติประกอบด้วยครัวเรือนประมาณ 300–400 ครัวเรือน ในสหกรณ์นี้ชาวนาไม่มีกรรมสิทธิ์ส่วนตัวใด ๆ ในการถือครองที่ดินและสินทรัพย์ในอดีตของตนอีกต่อไป เงินที่หาได้สุทธิถูกกระจายให้แก่ชาวนาบนพื้นฐานของงานที่ได้ทำเท่านั้น เงินที่หาได้ที่กันไว้รวมทั้งเงินที่หาได้ซึ่งถูกอุดหนุนโดยสินทรัพย์ เป็นของส่วนรวมและโดยทั่วไปแล้วมักจะมากกว่าเงินที่หาได้ที่กันไว้ภายใต้การจัดองค์การในอดีต ในขณะเดียวกันการจ่ายภาษีการเกษตรให้กลายเป็นพันธะร่วมในสหกรณ์แบบก้าวหน้า ในขณะที่ในสหกรณ์ขั้นพื้นฐานเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคล [John G. Guley, 1976, p. 214.]

ฉะนั้นในสหกรณ์แบบก้าวหน้าจึงไม่มีระบบการให้ผลตอบแทนแก่ผู้นำเอาที่ดิน สัตว์ใช้งานและเครื่องมือการเกษตรมารวมหมู่ สิ่งเหล่านี้จะตกเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมหมู่หรือจากที่ของดั้งเดิมได้ขายให้แก่สหกรณ์และได้รับเงินสดไปแล้ว [ซี เหวิน, 2527, หน้า 102] ด้วยเหตุนี้รายได้ทั้งหมดของสมาชิกมาจากการใช้แรงงานทำงานให้สหกรณ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งรายได้ที่สหกรณ์แบ่งให้สมาชิกนั้นยึดหลักการทำงานอย่างเดียว ไม่จัดสรรให้ตามที่ดินและทรัพย์สิน สหกรณ์เป็นเจ้าของที่ดินและทรัพย์สินทั้งหมด สมาชิกไม่มีกรรมสิทธิ์อีกต่อไป นี่คือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบสังคมนิยม โดยเปลี่ยนจากกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลของเศรษฐกิจขนาดเล็กของ

ชาวนา มาสู่ระบบเศรษฐกิจรวมหมู่ซึ่งนับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในชนบทจีน

(2) การบริหารงานของสหกรณ์ : จากข้อกำหนดในร่างตัวแบบระเบียบข้อบังคับสำหรับสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตรที่ตีพิมพ์ในวันที่ 1 กรกฎาคม 1956 และในคำสั่งของพรรคเดือนกันยายน 1956 และกันยายน 1957 สหกรณ์จะดำเนินภายใต้ระบบ “การจัดการแบบประชาธิปไตย” องค์กรพื้นฐานคือที่ประชุมทั่วไป (General meeting) ประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมดของสหกรณ์ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป จัดประชุมปีละ 2 ครั้ง ที่ประชุมทั่วไปนี้ทำหน้าที่เลือกผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และสมาชิกคณะกรรมการจัดการ ประชานและสมาชิกของคณะกรรมการควบคุมได้นำเอากฎข้อบังคับของสหกรณ์มาใช้ ตรวจสอบและอนุมัติแผนการผลิต งบประมาณ และแผนการกระจายรายได้ที่เสนอโดยคณะกรรมการจัดการ ในทางทฤษฎีก็เป็นผู้ตัดสินขั้นสุดท้ายในทุกเรื่อง ถ้าจำเป็นบางเรื่องก็อาจจัดการโดยที่ประชุมของผู้แทน ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนที่ได้รับการคัดเลือกมาไม่น้อยกว่า $\frac{1}{10}$ ของสมาชิกทั้งหมดของสหกรณ์

ได้มีการลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการดำรงตำแหน่งประชานและรองประชานของคณะกรรมการจัดการ และหนึ่งในจำนวนนี้ต้องเป็นสตรี 1 คน คณะกรรมการจัดการมีสมาชิกประมาณ 9—19 คน ทำหน้าที่บริหารงานต่าง ๆ ของสหกรณ์ ตามกฎข้อบังคับของสหกรณ์และตามมติของที่ประชุมทั่วไป คณะกรรมการนี้อาจแต่งตั้งหัวหน้ากองการผลิตใหญ่และกองการผลิตด้วย “การตกลงอย่างเป็นเอกฉันท์ของสมาชิกของกองการผลิตใหญ่และกองการผลิต” คณะกรรมการควบคุมมีหน้าที่ดูแลให้คณะกรรมการจัดการทำงานตามมติของที่ประชุมทั่วไป ตรวจสอบบัญชี และให้คำแนะนำทั่วไปเกี่ยวกับงานต่าง ๆ ของสหกรณ์

สำหรับงานด้านการเกษตร สมาชิกถูกแบ่งออกเป็นกองการผลิตใหญ่ (production brigade) บางครั้งก็แบ่งย่อยเป็นกองการผลิต (production team) คำสั่งเดือนกันยายน 1956 เห็นว่ากองการผลิตใหญ่ควรประกอบด้วยราว ๆ 20—40 ครัวเรือน และกองการผลิตราว ๆ 7—8 ครัวเรือนปกติแล้วก็จะประกอบด้วยกลุ่มของชาวนาเพื่อนบ้านซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานบนที่ดินที่จำกัดด้วยสัตว์ใช้งานและเครื่องมือการเกษตรที่ได้มอบหมายให้เป็นพิเศษ ปกติสมาชิกจะได้รับผลตอบแทนจากงานเหมาะสมตามโควตาของพวกเขานี้ แต่กองการผลิตซึ่งทำได้เกินโควตาอาจได้รับโบนัส ในขณะที่กองการผลิตล้มเหลวไม่ได้ตามโควตาก็อาจได้รับผลตอบแทนตามสิทธิที่น้อยกว่าสำหรับแต่ละวันทำงานที่ได้ทำ ในบางครั้งระบบงานเหมาะอาจถูกนำมาใช้ภายใต้งานซึ่งถูกมอบหมายให้แก่บางกองการผลิต ณ ราคาคงที่ภายหลังซึ่งกองการผลิตอาจจัดการในทางใดก็ได้ที่ตนเลือก หลังจากที่สมาชิกแต่ละคนได้ทำงานตามโควตาวันทำงานของเขาสำหรับช่วงเวลาหนึ่งซึ่งอาจจะเป็น 1 เดือน 1 ฤดูกาล หรือ 1 ปีแล้ว เขาก็อาจทำสิ่งที่เขาชอบจนกว่าระยะต่อไปจะได้อีก

เริ่มขึ้นใหม่อีก

ทุนของสหกรณ์ส่วนใหญ่ได้รับมาจากเงินกองทุน เมล็ดพันธุ์ สัตว์และทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ถูกกันไว้แต่ละปีตามคำตัดสินของคณะกรรมการและที่ประชุมทั่วไป นอกจากนี้เงินกองทุนรวม (share funds) ก็อาจรวบรวมมาจากสมาชิกเมื่อพวกเขาเข้าร่วมในสหกรณ์ สมาชิกต้องบริจาค สัตว์ เครื่องมือ เป็นต้น ให้ในฐานะเป็นกองทุนรวม แต่สัตว์ปีก สัตว์ภายในบ้าน และเครื่องมือทำนาเล็ก ๆ สมาชิกแต่ละคนก็ไปใช้เองได้ เมื่อมีความจำเป็นสมาชิกอาจลงทุนด้วยเงินที่มากขึ้นในสหกรณ์ สหกรณ์ยังอาจขอกู้ยืมมาจากธนาคารประชาชน และจากสหกรณ์อุปทานและการตลาดได้

รายได้ของสหกรณ์ หลังจากหักที่กันเอาไว้จำนวนหนึ่งแล้วก็จะแบ่งให้แก่สมาชิกเมื่อสิ้นปี หรือบางครั้งก็อาจจ่ายล่วงหน้าตามจำนวนวันทำงานที่ได้ทำและโบนัสที่ได้รับ สมาชิกแต่ละคนได้รับอนุญาตให้ทำอาชีพเสริมภายในบ้านภายใต้เงื่อนไขว่างงานดังกล่าวต้องไม่รบกวนการผลิตของสหกรณ์ เช่นเดียวกับในนารวมของโซเวียตคือพวกเขายังอาจมีที่ดินแปลงเล็กส่วนตัวสำหรับใช้ประโยชน์เองได้ด้วย ที่แปลงเล็กนี้จะเป็นสัดส่วนกับขนาดของครอบครัว แต่ส่วนแบ่งต่อหัวต้องไม่มากกว่า 5% ของส่วนแบ่งที่ดินต่อหัวโดยเฉลี่ยของสหกรณ์ เนื่องจากในหลายท้องที่ส่วนแบ่งที่ดินต่อหัวอาจมีจำนวนเพียง $\frac{1}{6}$ เอเคอร์ จำนวนนี้บ่อยครั้งแทบไม่เพียงพอสำหรับปลูกกะหล่ำปลี 2 แถว [Hughes and Luard, 1975, pp. 158 – 159.] อย่างไรก็ตามในปี 1957 ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ สัดส่วนของที่ดินต่อหัวที่สมาชิกแต่ละคนใช้ทำการเพาะปลูกส่วนตัวนี้ได้ถูกเพิ่มขึ้นเป็น 10% และสมาชิกได้รับอนุญาตให้มีเวลาพอที่จะทำงานนี้ นอกจากนั้นรายได้ถูกจัดสรรให้ 6–7 ครั้งต่อปีแทนที่จะเป็นเพียงครั้งเดียว และกองการผลิตใหญ่จะมีขนาดเล็กลง (ประมาณ 20 ครัวเรือน) และมีอิสระมากขึ้น สหกรณ์สามารถทำแผนรายปี 5 ปีและ 10 ปีของตนเองได้บนฐานของแผนการเกษตรแห่งชาติ [Hughes and Luard, 1975, p. 160.]

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติค่อนข้างชัดเจนว่าการจัดองค์การของสหกรณ์ค่อนข้างจะไม่ประชาธิปไตยตามที่กำหนดไว้ในทฤษฎี ประธานหรืออาจเป็นบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่ถูกเลือก ปกติเกือบทั้งหมดเป็นผู้ถูกเสนอชื่อโดยพรรคคอมมิวนิสต์ ถ้าไม่เป็นสมาชิกพรรค ‘การเลือกตั้ง’ ถูกจัดองค์การและถูกควบคุมอย่างระมัดระวัง นอกจากนี้ การตรวจตราสหกรณ์ที่เข้มงวดกระทำผ่านคณะกรรมการพรรคส่วนท้องถิ่น การควบคุมที่ได้ผลดูเหมือนส่วนใหญ่ตกอยู่กับคณะกรรมการจัดการ ซึ่งอาจถูกครอบงำโดยประธานและบุคคลที่ไว้ใจได้ทางการเมืองไม่กี่ราย ในขณะที่การมีส่วนร่วมของที่ประชุมทั่วไปเป็นไปแต่เพียงเป็นพิธีเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป สหกรณ์แบบก้าวหน้าก็คือนารวมนั่นเอง ในทางปฏิบัติทรัพย์สินของชาวนาส่วนใหญ่รวมทั้งที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวม เฉพาะปศุสัตว์ภายในบ้าน เครื่องมือเล็ก ๆ และต้นไม้ที่ปลูกกระจายอยู่ที่ปล่อยให้อยู่ในมือของเอกชน ผลตอบแทนที่จ่ายให้แก่เจ้าของเดิมสำหรับการใช้ที่ดิน สัตว์ใช้งาน และเครื่องมือของพวกเขาได้ยุติลง ระบบวันทำงานยังคงเป็นวิธีการสำคัญของการจัดสรรผลผลิต แต่ระบบสัญญาภายใต้งานซึ่งถูกกำหนดให้แก่กองการผลิตของนารวม ณ ราคาคงที่ก็ได้ถูกใช้อยู่บ้างและเพียง 4% ของครัวเรือนชาวนาที่ได้เข้าร่วมสหกรณ์แบบก้าวหน้าเมื่อสิ้นปี 1955 แต่ตัวเลขนี้ได้เพิ่มขึ้นเป็น 88% ในปี 1956 [Chen and Galenson, 1969, pp. 149 – 150.]

(3) ความก้าวหน้าของสหกรณ์ : ในความเป็นจริงขบวนการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นพื้นฐานและแบบก้าวหน้าได้ทำควบคู่กันไป และเริ่มอย่างประปรายในระยะเวลาไล่เลี่ยกับการปฏิรูปที่ดินแล้ว ในปี 1951 มีสหกรณ์ทั้ง 2 รูปแบบอยู่ทั่วประเทศราว ๆ 300 แห่ง ในปี 1952 เพิ่มขึ้นเป็น 4,000 แห่ง ในปี 1953 ซึ่งได้ประกาศใช้แผนการจัดตั้งสหกรณ์ ปรากฏว่าได้เพิ่มขึ้นเป็น 14,000 แห่ง ในเดือนมิถุนายน 1954 เป็น 650,000 แห่ง คือประมาณ 15% ของชาวนาทั้งประเทศ ในปี 1955 สหกรณ์เป็นขบวนการรณรงค์ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม ฝ่ายตรงข้ามประธานเหมามีความเห็นว่าการขยายตัวดังกล่าวมากเกินไป เจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลไม่ไหว ในช่วงเมษายน-มิถุนายน 1955 เมื่อประธานเหมาเดินทางไปสหภาพโซเวียตเพื่อเจรจากู้ยืมเงิน กลุ่มคัดค้านจึงถือโอกาสยุบเลิกสหกรณ์ลงจำนวน 200,000 แห่ง [วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2525, หน้า 52] ทำให้เหมาไม่พอใจ รวมทั้งเขาได้คัดค้านความคิดที่ว่า “ควรปรับปรุงให้มีเครื่องมือทันสมัยก่อน ส่วนสังคมนิยมเอาไว้ทีหลัง” เพราะเขาเห็นว่าเครื่องจักรเครื่องมือจะไร้ประโยชน์ ถ้าหากที่นา ยังแปลงเล็กแปลงน้อย ในที่สุดเหมาได้ใช้ความพยายามบีบให้รัฐย่นเวลาการรวมกลุ่มจาก 15 ปี ที่วางไว้เดิมให้เหลือเพียง 5 ปี และย้ำว่ารัฐและพรรคต้องใช้ความพยายามมากกว่านี้ ในต้นปี 1956 ขบวนการถูกเร่งยิ่งขึ้น ร่างแผน 12 ปีสำหรับการเกษตรได้ตีพิมพ์ในเดือนมกราคม 1956 ได้เรียกร้องว่าสัดส่วนของครัวเรือนชาวนาในสหกรณ์ควรจะเพิ่มขึ้นเป็น 85% เมื่อถึงสิ้นปี และการรวมนาควรจะสมบูรณ์เป็นส่วนใหญ่เมื่อถึงปี 1958 จากการผลักดันโดยหน่วยปฏิบัติการของพรรคในชนบทและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ในเดือนพฤษภาคม 1956 มีรายงานชาวนา 9 ใน 10 คนเข้าร่วมในสหกรณ์ [แฟร์แบงก์, โรเซาเออร์และเครก, 2521, หน้า 1109] ในเดือนมิถุนายน นายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลรายงานทั่วประเทศมีสหกรณ์จัดตั้งขึ้นแล้วจำนวน 992,000 แห่ง ซึ่งรวมเป็น 91.7% ของครัวเรือนชาวนา ในจำนวนนี้เป็นสหกรณ์แบบก้าวหน้า 62.6% ของครัวเรือนทั้งหมด ถึงสิ้นปี 1956 96.3% ของครัวเรือนชาวนาเข้าร่วมในสหกรณ์การเกษตร ซึ่ง 87.8% อยู่ในสหกรณ์แบบก้าวหน้า

ร่างแผนสำหรับการเกษตรได้เรียกร้องว่าระหว่างปี 1956 ควรจะดำเนินขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อเปิดช่องทางให้กับการเข้าร่วมในสหกรณ์ของพวกอดีตเจ้าของที่ดินและชาวนาที่ร่ำรวย ถ้าพวกเขาต้องการและได้ยกเลิกการขูดรีด เมื่อได้รับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกก็จะได้รับการจ่ายค่าตอบแทนบนฐานที่เท่าเทียมกับสมาชิกคนอื่น ๆ แต่จะไม่ได้รับตำแหน่งสำคัญในสหกรณ์ รูปแบบหนึ่งของการบีบบังคับชาวนาให้เข้าร่วมสหกรณ์ก็คือ การรณรงค์โฆษณาชวนเชื่ออย่างเข้มข้นเพื่อชักจูงพวกเขาว่า พวกเขาจะได้รับรายได้ที่สูงกว่าในฐานะสมาชิกของสหกรณ์ แผนสำหรับการเกษตรได้ถูกกำหนดในฐานะเป็นเงื่อนไขสำหรับการจัดตั้งสหกรณ์ ซึ่ง 90% ของสมาชิกสามารถได้รับรายได้สูงกว่าเนื่องจากผลของการเปลี่ยนแปลง อันที่จริงในเดือนมกราคม 1957 ได้ถูกยอมรับโดยโฆษกของกระทรวงเกษตรว่าเงื่อนไขไม่บรรลุผล และว่าเพียงประมาณ 70% ของชาวนามีรายได้สูงขึ้น อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าตัวเลขที่แท้จริงจะยิ่งต่ำกว่าตัวเลขนี้อย่างมาก [Hughes and Luard, 1975, p. 154.] อย่างไรก็ตาม เพื่อขจัดปัญหาที่เกิดจากความไม่พอใจของพวกชาวนาที่ร่ำรวยที่มีต่อรายได้ที่ต่ำกว่า ในเดือนมิถุนายนและกันยายน 1957 ได้มีการออกคำสั่งใหม่โดยเรียกร้องให้สหกรณ์ต้องจัดตารางงานของตนเพื่อที่จะให้ผลประโยชน์แก่ชาวนาที่เคยมีฐานะดี เพื่อที่จะจ่ายรายได้พิเศษสำหรับเครื่องมือทำงาน สัตว์ใช้งาน ที่ได้อุทิศให้แก่สหกรณ์ และเพื่อที่จะ “ปฏิบัติการช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์ร่วมกัน” ในแนวทางที่จะช่วยพวกที่กำลังได้รับรายได้ต่ำกว่าที่เคยได้ก่อนนี้ อย่างน้อยที่สุดก็ให้คงรายได้ก่อนนี้ของพวกเขเอาไว้ ในหมู่บ้านที่ซึ่งมีความแตกต่างกันของรายได้อย่างมากระหว่างสมาชิก ก็ได้มีการเสนอแนะว่าควรรวมครัวเรือนชาวนาที่ร่ำรวยและยากจนใน 2 สหกรณ์ที่แยกกัน ในสหกรณ์ที่ประกอบด้วยหลายหมู่บ้าน ชาวนาของหมู่บ้านซึ่งอดีตร่ำรวยควรจะได้รับรายได้ที่สูงกว่าและโบนัสที่สูงกว่า ร่างโครงการการเกษตรที่ได้แก้ไขใหม่ซึ่งทำขึ้นในปี 1957 ได้กำหนดเป้าหมายประการหนึ่งเพื่อประกันว่าเมื่อถึงปี 1962 รายได้โดยเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์จะต้องไล่ตามทันรายได้ปัจจุบันของชาวนาชั้นกลางระดับสูง

ปรากฏค่อนข้างชัดว่าการลดลงในรายได้นี้ เป็นสาเหตุของความไม่พอใจอย่างยิ่งในหมู่ชาวนาผู้ซึ่งเคยมีฐานะดีมาก่อน Teng Tse-hui หัวหน้าแผนกงานชนบทของคณะกรรมการกลางของพรรคยอมรับว่า [ในรายงานวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 1957] กลุ่มของพวกชาวนาชั้นกลางระดับสูงนับได้ราว 5% ของสมาชิกสหกรณ์ ไม่พอใจเนื่องจากพวกเขาพบว่าการผลิตไม่ได้ถึงระดับการผลิตแต่เดิมของพวกตน ได้มีสมาชิกจำนวนมากถอนตัวออกจากสหกรณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตภาคใต้ ในระหว่างนี้ได้มีการปรับปรุงขนาดของสหกรณ์อยู่เรื่อย ๆ ประกอบกับผู้นำหัวเก่าได้พยายามที่จะชะลอการรวมกลุ่มให้ช้าลงถึงกับในปี 1957 กลุ่มนี้ยอมให้ประชาชน

เปิดตลาดเสรีซื้อขายพืชผลเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้* ดังนั้นในต้นปี 1957 จึงมีสหกรณ์เหลือเพียง 752,113 แห่ง รวมเป็น 97% ของครัวเรือนชาวนาทั้งหมด ในจำนวนนี้ 93.3% เป็นสหกรณ์แบบก้าวหน้า [วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2525, หน้า 53 และเขียน ธีระวิทย์, 2519, หน้า 90] อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้ประชาชนหมาก็ไม่สิ้นความพยายาม เขาได้เรียกประชุมกลุ่มผู้นำที่เห็นด้วยกับเขาในเดือนกุมภาพันธ์ 1957 และอีก 2 เดือนต่อมา ก็ได้จัดการรณรงค์ทั่วประเทศ คือ การต่อต้านพวกหัวเก่าที่นิยมระบบทุนนิยม (Anti-rights movement) และการเร่งขยายการศึกษาในชนบทให้เข้าใจระบบสังคมนิยม (Movement of socialist education in the countryside) ถึงเดือนมิถุนายน 1957 ปรากฏว่า 93% ของครัวเรือนชาวนาได้ถูกรวมเข้าสหกรณ์แบบก้าวหน้าหรือรวบรวม การรวมนาทางการเกษตรของจีนสำเร็จสมบูรณ์ก่อนที่กำหนดไว้ถึง 10 ปี คือตามแผนห้าปีฉบับแรก การรวมนาจะสำเร็จสมบูรณ์ในเวลา 15 ปี คือเมื่อถึงปี 1967 [Chen and Galenson, 1969, p. 150.]

กล่าวได้ว่าขบวนการในการเปลี่ยนแปลงสาขาการเกษตรเข้าสู่ระบบสังคมนิยมในช่วง 1950—1956 นั้นการรวมกลุ่ม 4 รูปแบบมีอยู่ทั่วไป อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มที่เปลี่ยนจากรูปแบบหนึ่งไปอีกรูปแบบหนึ่งนั้นไม่อาจกำหนดเวลาแน่นอนได้ ขึ้นอยู่กับโอกาส ความกระตือรือร้นของชาวนา และความพอใจของเจ้าหน้าที่ ตารางต่อไปนี้จะแสดงถึงความก้าวหน้าของการจัดองค์การสหกรณ์ในภาคการเกษตรในช่วง 1950—1956

ตาราง 4 : ความก้าวหน้าของการจัดองค์การสหกรณ์การเกษตร, 1950—1956 (%)

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
ครัวเรือนชาวนาใน M.A.T. หรือสหกรณ์	10.7	19.2	40.0	39.5	60.3	64.9	97.2
ในหน่วยร่วมแรงงาน ในสหกรณ์	10.7	19.2	39.9	39.3	58.3	50.7	0.9
— ชั้นพื้นฐาน			0.1	0.2	2.0	14.2	96.3
— แบบก้าวหน้า			0.1	0.2	2.0	14.2	8.5
							87.8

ที่มา : Hu Gengkang and Others, 1984, p. 19.

* การเปิดตลาดเสรีในปี 1957 ซึ่งถูกประชาชนหมาใจมตินั้น อันที่จริงผู้นำฝ่ายที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ก็มีเหตุผลอยู่บ้าง เพราะในระยะนั้นเกิดภัยธรรมชาติคือภาวะฝนแล้ง ผลผลิตที่ได้จากสหกรณ์ไม่เพียงพอที่จะสนองความต้องการของรัฐและประชาชน ด้วยเหตุนี้การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้นำเอาพืชผลเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ปลูกจากที่แปลงเล็กส่วนตัวมาขาย จะช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดและยังช่วยบรรเทาความขาดแคลนระยะสั้น เพราะตลาดเสรีเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนกระตือรือร้นในการทำงานในที่ดินส่วนนี้ ซึ่งก็ทำให้ผลผลิตส่วนรวมเพิ่มขึ้นด้วย แม้ว่าจะขัดกับหลักการสร้างสังคมนิยมก็ตาม แต่ก็เป็นการช่วยแก้ไขปัญหานักให้เป็นเบาชั่วคราว

จากตารางแสดงว่า ขบวนการสหกรณ์การเกษตรของจีนเริ่มขึ้นอย่างแท้จริงในปี 1953 ในช่วงก่อนนี้เพียง 1 ในทุก ๆ 1,000 ครัวเรือนชาวนาได้เข้าร่วมสหกรณ์แม้จะมีหน่วยร่วมแรงงานจำนวนมากในชนบท ช่วงแผนห้าปีฉบับแรกได้มีการเพิ่มอย่างมากของหน่วยร่วมแรงงานและสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตร 2% ของครัวเรือนชาวนาเข้าอยู่ในสหกรณ์ในปี 1954 หลังเดือนกรกฎาคม 1955 มีการริบเร่งดำเนินการอย่างขนานใหญ่ ถึงสิ้นปี 14.2% ของครัวเรือนชาวนาเข้าร่วมในสหกรณ์ สิ้นปี 1956 96.3% ของครัวเรือนชาวนาเข้าร่วมสหกรณ์ ซึ่ง 87.8% อยู่ในสหกรณ์แบบก้าวหน้า

สรุป เมื่อการรณรงค์ในการรวมนาสำเร็จสมบูรณ์ในปี 1957 ได้มีนารวมหรือสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตรแบบสังคมนิยมเต็มตัวทั้งสิ้น 760,000—800,000 แห่ง แต่ละแห่งโดยเฉลี่ยมี 160 ครัวเรือนหรือมีสมาชิกราว 600—700 คน [Immanuel C.Y. Hsü, 1970, p. 749.] ปรากฏว่าจากการพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งในการเพิ่มผลผลิตจากไร่นา สมาชิกสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ระดับนำในชนบท ซึ่งถือว่าเป็นฐานล่างสุดได้ก้าวหน้าไปไกลกว่าขอบเขตของสหกรณ์ โดยดำเนินโครงการขนาดใหญ่ของสหกรณ์เกี่ยวกับการเก็บกักน้ำ และแบ่งปันผลทางเศรษฐกิจในชนบทเป็นโครงการใหญ่ ต่อมาเมื่อสหกรณ์ประสบปัญหาเนื่องจากการขาดแคลนกำลังคน วัตถุและเงินทุนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดรูปองค์การใหม่ให้มีประสิทธิภาพกว่าและให้ทันกับการเติบโตของการผลิต ดังนั้นก้าวต่อไปที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนไปเป็นสังคมนิยมในภาคการเกษตรที่ก้าวหน้าก็คือ การนำเอาระบบคอมมูนประชาชน (the people's communes) มาใช้ ขบวนการคอมมูนได้เริ่มขึ้นในเดือนมิถุนายน 1958

3. การก่อตั้งระบบคอมมูน (Communization)

ภายหลังจากการรวมนาทางการเกษตรสำเร็จลงในปี 1958 ขั้นต่อไปของการแปลงรูปเป็นสังคมนิยมในภาคการเกษตร ก็คือการที่รัฐบาลประกาศจัดตั้งคอมมูนประชาชนขึ้น โดยเฉพาะการก่อตั้ง “คอมมูน” ในชนบทกันขนานใหญ่ในระหว่างช่วงก้าวกระโดดไปข้างหน้า (1958—1959) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจของจีนโดยการใช้แรงงานอย่างเข้มข้น

ตามประวัติศาสตร์ได้เคยมีความพยายามทำการทดลองเรื่องคอมมูนเพียง 2 ครั้งเท่านั้น และทั้งสองครั้งในไม่ช้าก็สูญสิ้นไปเนื่องจากความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง การจัดตั้งคอมมูนดังกล่าวได้แก่คอมมูนปารีส (Paris Commune) ปี 1871 ซึ่งมีอายุเพียง 73 วัน จากวันที่ 17 มีนาคม—28 พฤษภาคม และคอมมูนชาวนาในสหภาพโซเวียตในระหว่างระยะเริ่มแรกของการปฏิวัติในปี 1930 สตาลินได้วินิจฉัยว่าคอมมูนเหมาะสมสำหรับสังคมนิยมปัจจุบัน แม้ว่ามันจะเป็นอุดมคติสำหรับ

อนาคตอันไกล แนนอนหมาเจ็ดตุ๊กก็ทราบถึงการทดลองเหล่านี้ แต่ดูเหมือนเขาจะถูกกระตุ้นมาก ยิ่งกว่าโดยผลงานของนักปฏิรูปสมัยราชวงศ์ชิงตอนปลาย คืองานของ K'ang Yu-wei ที่เรียกว่า Ta-t'ung Shu (The Book of Universal Commonwealth) ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจโดยงานสมัยโบราณ คือ “The Evolution of Li” of the Book of Rites ใน Ta-t'ung Shu นั้น K'ang เห็นด้วยกับการสร้างรัฐในอุดมคติ ซึ่งจะไม่มีทรัพย์สินส่วนบุคคล ไม่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ไม่มีการขายที่ดิน ไม่มีอุตสาหกรรมของเอกชน ไม่มีการค้าเอกชน จะมีก็แต่โรงพยาบาลสาธารณะ แผนกโรงพยาบาลสำหรับคลอดบุตรของสาธารณะ สวัสดิการสาธารณะ การศึกษาของสาธารณะ บ้านสาธารณะของผู้สูงอายุ และป่าช้าสาธารณะ ลักษณะพื้นฐานของสังคมอุดมคตินี้ เป็นการทำลายล้างครอบครัว และปลดปล่อยสตรีจากความเป็นทาสในครัว ดังนั้นไม่เป็นการบังเอิญที่ว่าเหมาได้อธิบายลักษณะของคอมมูนในฐานะที่เป็น ta (grand) และ Kung (public) ซึ่งแนวความคิดหลักในการเปิดตอนในหนังสือ “Evolution of Li” : “When the grand course was pursued, a public and common spirit ruled all under the sky” การนำเอาระบบคอมมูนมาใช้ก็เปรียบเสมือน “พระอาทิตย์ในตอนเช้าตรู่เหนือขอบฟ้าอันกว้างของเอเชียตะวันออก” พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้คุยอวดอย่างมั่นใจว่า “การบรรลุถึงระบบคอมมิวนิสต์จีนมิใช่เหตุการณ์ที่อยู่ไกลลิบอีกต่อไป” [Immanuel C.Y. Hsü, 1970, p. 753.]

3.1 การจัดตั้งคอมมูนในชนบท

สำหรับการจัดตั้งคอมมูนนั้นตามที่เป็นจริงในฤดูใบไม้ผลิปี 1958 การรวมกันทีละน้อยของสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตรได้เริ่มขึ้นเรียบร้อยแล้ว คือในเดือนเมษายน 1958 กลุ่มชาวนา 27 กลุ่ม ในตำบล Suiping อำเภอ Sinyang แห่งมณฑลเหอเป่ย์ ได้ร่วมกันจัดตั้งองค์กรหนึ่งเรียกว่า Weihsing (People's Commune) ขึ้นมา ซึ่งคอมมูนแรกนี้รู้จักกันในนามของ “Sputnik commune” [Chen and Galenson, 1969, p. 151.] จากนั้นชาวนากลุ่มอื่น ๆ ทำตามอย่างเช่นที่ตำบล Hsusui มณฑลเหอเป่ย์ ตำบล Hsinhsing มณฑลเหอหนาน และบางส่วนของแมนจูเรีย การรวมกลุ่มนี้หนังสือพิมพ์ได้ลงข่าวอย่างมากมายเมื่อถึงเดือนกรกฎาคม ขบวนการได้บรรลุถึงจุดยอดและรูปแบบของ “คอมมูนประชาชน” ก็ได้ปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการ ประธานเหมาร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลชั้นสูงได้เดินทางไปเยี่ยมมณฑลทั้ง 2 เพื่อสังเกตการณ์ของการรวมกลุ่มในรูปแบบนี้ ปรากฏว่าเป็นที่ประทับใจอย่างมากถึงกับเสนอและเร่งรัดให้ผู้นำพรรคอื่น ๆ สนับสนุนให้เป็นนโยบายระดับพรรค ดังนั้นในวันที่ 29 สิงหาคม 1958 คณะกรรมการกลางของพรรคได้ยอมรับการส่งเสริมระบบคอมมูนเป็นนโยบายของชาติอย่างเป็นทางการ โดยได้รับเอา ‘มติเกี่ยวกับการจัดตั้งคอมมูนประชาชนในชนบท’ และในเดือนธันวาคม 1958 ในการประชุมเต็มคณะสมัยที่ 6

ของการประชุมชุดที่ 8 ของคณะกรรมการกลางของพรรค ก็ได้รับรอง ‘มติเกี่ยวกับปัญหาบางประการของคอมมิวนิสต์ประชาชน’ ในปลายปี 1958 สหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตรทั้งหมดทั่วประเทศได้เปลี่ยนรูปเป็นคอมมิวนิสต์ [ซี เทวิน, 2527, หน้า 103] และการจัดตั้งคอมมิวนิสต์ได้ขยายไปทั่วประเทศในช่วง 1958–1959

ทฤษฎีของเหมาเจ๋อตงในการสร้างระบบคอมมิวนิสต์จากระบบสหกรณ์ทำให้แบบแผนพัฒนาลัทธิสังคมนิยมของจีนแตกต่างกับของโซเวียต ในปัญหาเศรษฐกิจในลัทธิสังคมนิยมของสหภาพโซเวียต สตาลินแนะนำลัทธิสังคมนิยมอาจสร้างขึ้นบนรากฐานของระบบการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน 2 ประเภท คือ การถือกรรมสิทธิ์รวมหมู่ (collective ownership) และการถือกรรมสิทธิ์โดยประชาชนทั้งหมดเป็นเจ้าของร่วมกัน (ownership by the whole people) สตาลินได้ใช้ระบบแรกและปฏิเสธระบบหลัง แต่ระบบคอมมิวนิสต์ของเหมาเป็นการพยายามที่จะนำเอาระบบหลังมาใช้ คำขวัญในขบวนการจัดตั้งคอมมิวนิสต์คือ “ผมอยู่เพื่อคนอื่นและคนอื่นอยู่เพื่อผม” แนวทางพัฒนาชุมชนเกษตรของเหมาต่อจากระบบสหกรณ์ก็คือ คอมมิวนิสต์เบื้องต้น ซึ่งยังถือว่าอยู่ในลัทธิสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์แบบก้าวหน้า ซึ่งจะเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์โดยแท้ [เขียน ธีระวิทย์, 2519, หน้า 99–100.]

ขบวนการจัดตั้งคอมมิวนิสต์ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วไปยังส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ถึงเดือนพฤศจิกายน 1958 มีคอมมิวนิสต์ 26,000 แห่ง เป็นการรวม 98% ของประชากรชาวนาเข้าไว้ จำนวนครัวเรือนโดยเฉลี่ยในคอมมิวนิสต์หนึ่งประมาณ 4,600 ครัวเรือนเทียบกับ 158 ครัวเรือนโดยเฉลี่ยในสหกรณ์แบบก้าวหน้าหรือนารวมหนึ่ง ๆ [C.Y. Cheng, 1963, p. 39 และ Hughes and Luard, 1975, p. 161.]

คอมมิวนิสต์ไม่เพียงใหญ่กว่าสหกรณ์แบบก้าวหน้าหรือนารวมที่มีอยู่ แต่ยังนำมาซึ่งวิธีการของการรวมกันที่สูงกว่าอย่างมาก โครงสร้างที่แยกกันของการบริหารของรัฐบาลและนารวมการเกษตรได้ถูกนำมารวมกัน หน่วยใหม่ได้รับเอาหน้าที่การบริหารทั้งหมดของตำบลซึ่งแต่เดิมเป็นหน่วยต่ำสุดของรัฐบาลท้องถิ่นมาดำเนินการเอง ไม่เหมือนกับนารวมซึ่งนอกจากทำหน้าที่เบื้องต้นในการเกษตรแล้ว คอมมิวนิสต์ได้ดำเนินการในอุตสาหกรรม การค้า การธนาคาร การศึกษาและงานด้านวัฒนธรรม ยิ่งกว่านั้นคอมมิวนิสต์ยังมีกองทหารประชาชนและองค์กรการเมืองของตนเอง แนวทางการดำเนินชีวิตในคอมมิวนิสต์ได้ถูกรวมกันยิ่งกว่าในนารวมแต่ก่อน ที่พักขนาดใหญ่ สถานพยาบาล โรงเรียนอนุบาล บ้านสำหรับผู้สูงอายุได้ถูกจัดตั้งขึ้น ระบบครอบครัวแบบดั้งเดิมได้ถูกกำจัดไปในที่สุด กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลได้ถูกกำจัดไปทั้งหมด ที่แปลงเล็กส่วนตัวบ้านเรือน ต้นไม้ สวนผลไม้ บ่อปลา และปศุสัตว์ ซึ่งแต่ละคนเคยได้รับอนุญาตให้มีได้ ขณะนี้ได้ถูกรวมเป็นของส่วนรวม เมื่อถึงเดือนมกราคม 1959 ปรากฏว่า 99% ของชาวนารวมกันอยู่ใน